

PŘEDMLUVA	5
---------------------	---

POZDNÍ STŘEDOVĚK

První kapitola

VZNIK KAPITALISTICKÝCH VZTAHŮ V EVROPSKÝCH ZEMÍCH . . .	9
---	---

Všeobecná charakteristika pozdního období středověku. — Rozvoj výrobních sil v nezemědělské výrobě ve feudální Evropě na počátku XVI. století. — Rozvoj výrobních sil v zemědělství. — Rozvoj zbožní výroby. — Proces původní akumulace. — Kapitalistická manufaktura. — Vývoj kapitalismu v zemědělství. — Formování buržoasní třídy. — Formování proletářské třídy. — Nové formy ideologie. — Počátek vytváření buržoasních národů v Evropě. — Feudálně absolutistická monarchie v XVI.—XVII. století. — První projevy buržoasní revoluce v Evropě.

Druhá kapitola

VELKÉ ZÁMOŘSKÉ OBJEVY	41
---------------------------------	----

Příčiny velkých zámořských objevů. — Objevení Ameriky. — Objevení námořní cesty do Indie. — Koloniální výboje a obchod Portugalců v Indii. — Objevení západní cesty do Indie a první cesta kolem světa. — Dobyty Mexika a Peru Španěly. — Zámořské objevy ve druhé polovině XVI. a v první polovině XVII. století. — Ruské zeměpisné objevy. — Koloniální politika západoevropských zemí. — Důsledky velkých zámořských objevů. — „Cenová revoluce“. — Sociální následky „cenové revoluce“.

Třetí kapitola

NĚMECKO V OBDOBÍ REFORMACE A VELKÉ SELSKÉ VÁLKY . . .	67
---	----

Hospodářský stav Německa v předvečer reformace a selské války. — Hospodářská rozdrobenost Německa. — Politické následky hospodářské rozdrobenosti a zostřeného třídního boje v Německu. — Selská povstání v Německu na konci XV. století. — Politický boj v Německu před reformací. — Katolická církev v Německu a papežská kurie. — Humanistické hnutí v Německu. — Erasmus Rotterdamský. — Radikální kroužky humanistů, Reuchlin, Ulrich von Hutten. — Německá reformace, Martin Luther. — Lutherovy politické názory. — Lidové pojetí reformace, Tomáš Münzer. — Rytířské povstání. — Počátek velké selské války. — „Artikulový list“. — Revoluční události v Horním Švábsku a vznik „12 artikulů“. — Průběh událostí ve Francích a Heilbronnský program. — Sasko-durynská oblast. — Příčiny a následky porážky velké selské války. — Knížecí reformace. — „Augšpurské vyznání víry“. — Šmalkaldský spolek. — Šmalkaldská válka. Augšpurský náboženský mír. — Novokřtění po selské válce. — Münsterská komuna. — Národní a kulturní vývoj Německa v XVI. století.

Čtvrtá kapitola

REFORMACE VE ŠVÝCARSKU. FEUDÁLNÍ REAKCE A PROTIREFORMACE V EVROPE	107
1. <i>Reformace ve Švýcarsku</i>	107
Švýcarský svaz v XVI. století a jeho struktura. — Hospodářské zřízení Švýcarského svazu v XVI. století. — Politické zřízení švýcarských kantónů. — Předpoklady reformace ve Švýcarsku. — Zwingli a jeho doktrína. — Reformace a třídní boj v Curychu. — Předpoklady reformace v Ženevě. — Kalvín a jeho učení. — Organisaace kalvinistické církve. — Kalvínovy politické názory. — Kalvinistická reformace v Ženevě. — Dějinný význam reformace ve Švýcarsku.	
2. <i>Feudální reakce a protireformace v Evropě</i>	124
Předpoklady feudální reakce a protireformace. — Jesuitský řád. — Organisaace řádu. — Učení jezuitů. — Katolická reakce a papežská kurie. — Tridentýský koncil. — Následky feudální reakce a protireformace v Evropě.	

Pátá kapitola

ŠPANĚLSKO V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ	131
Hospodářský vývoj Španělska v první polovině XVI. století. — Státní zřízení Španělska. — Počátky oposice. Vláda Karla I. — Povstání městských komun v Kastilii („komunérů“). — Třídní boj ve Valencii a na ostrově Mallorce. — Příčiny a následky porážky povstání „komunérů“ a „germanie“. — Počátek úpadku Španělska. Filip II. — Hospodářský úpadek Španělska od druhé poloviny XVI. století a jeho příčiny. — Španělsko na počátku XVII. století. — Vyhnání Morisků. — Neúspěchy zahraniční politiky Španělska na konci XVI. a na počátku XVII. století. — Španělsko za třicetileté války. — Odtržení Portugalska. — Lidová povstání ve Španělsku v první polovině XVII. století. — Vojenská porážka Španělska. — Španělská kultura v XVI. a v první polovině XVII. století.	

Šestá kapitola

NIZOZEMSKÁ BURŽOASNÍ REVOLUCE. NIZOZEMÍ V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ	
1. <i>Nizozemská buržoasní revoluce</i>	164
Nizozemí jako součást říše Karla V. — Rozvoj kapitalistických vztahů v Nizozemí v XVI. století. — Postavení pracujících mas. — Problém národního vývoje Nizozemí. — Zesílení feudální katolické reakce. Filip II. — Rozložení třídních sil v Nizozemí v předvečer revoluce. — Dozrávání revoluční situace. — Obrazoborecké povstání z roku 1566. — Teroristický režim vévody z Alby v Nizozemí. — Partyzánský lidový boj proti španělskému absolutismu. — Politika prince Oranžského a šlechtické emigrace. — Povstání z roku 1572 a zrod holandské buržoasní republiky. — Povstání ze 4. září 1576. „Gentské smíření“. — Zostření třídního boje na jihu. — Demokratické hnutí v Gentu. — Vzbouření „nespokojenců“ a selská válka ve Flandrech, Brabantu a jiných provinciích. — Potlačení demokratického hnutí princem Oranžským. — Arraská a Utrechtská unie z roku 1579. — Sesazení Filipa II. Vzpouřa francouzských žoldnéřských vojsk. — Porážka	

revoluce na jihu země a její příčiny. — Španělské Nizozemí na konci XVI. a v první polovině XVII. století.

2. *Nizozemí na konci XVI. a v první polovině XVII. století* 191
 Republika Spojených provincií koncem XVI. století. — Příměří se Španělskem v roce 1609. — Hospodářský vývoj Nizozemí v první polovině XVII. století. — Východoindická obchodní společnost. — Politické zřízení republiky. — Sociálně politický boj v Nizozemí v první polovině XVII. století. — Obnovení války. Vestfálský mír. — Charakter a dějinný význam nizozemské revoluce. — Nizozemská kultura v XVI. století. — Kultura Španělského Nizozemí v první polovině XVII. století. — Formování holandské národní kultury.

Sedmá kapitola

- ITALIE V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ 210

Agrární poměry v Itálii na počátku XVI. století. — Postavení měst na počátku XVI. století. — Vpád francouzských vojsk do Itálie. — Savonarola. — Dobyvačné války Španělska a Francie v Itálii. — Vyloupení Říma císařskými vojsky. — Hospodářský úpadek Itálie ve druhé polovině XVI. a v první polovině XVII. století. — Feudální katolická reakce. — Boj lidu proti španělskému jhu a feudálnímu útlaku. — Italská kultura v XVI. a v první polovině XVII. století. — Italský jazyk. — Leonardo da Vinci. — Výtvarné umění v XVI.—XVII. století. — Věda v XVI. a v první polovině XVII. století. — Italská literatura v XVI. a v první polovině XVII. století. — Divadlo v XVI. a na počátku XVII. století.

Osmá kapitola

- ANGLIE V XVI. STOLETÍ 235

Rozvoj kapitalistické manufaktury. — Proces původní akumulace a agrární převrat na anglické vesnici. — Boj anglického rolnictva o půdu. — Krvavé zákonodárství proti vyvlastněným. — Vývoj anglického obchodu. — Absolutismus Tudorovců. — Reformace v Anglii. — Katolická reakce. — Boj Anglie se Španělskem. — Upevnění anglického panství a zabírání půdy v Irsku. — Styky mezi Anglií a Ruskem v XVI. století. — Vznik buržoasní opozice proti absolutismu. — Vytváření anglického buržoasního národa. Anglická kultura v XVI. století.

Devátá kapitola

- FRANCIE V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ 265

Hospodářská situace Francie na počátku XVI. století. — Zemědělství a rolnictvo. — Průmysl a obchod ve Francii v XVI. století. — Proces vytváření vnitřního trhu. — Zostření sociálního boje. — Francouzská šlechta. — Buržoasie ve Francii. — Francouzský absolutismus. — Tažení do Itálie. — Reformační hnutí ve Francii. — Předpoklady t. zv. náboženských válek. — Rozdělení třídních sil před t. zv. náboženskými válkami. — Počátek „náboženských válek“. — Generální stavy z roku 1560. Zostření rozporů ve vládnoucí třídě. — Období „náboženských válek“. — První

období „náboženských válek“ (1562—1572). — Politický program hugenotů. — Bartolomějská noc. — Druhé období válek (1572—1576). — Monarchomachové. — Hugenotská republika na jihu. — Katolická liga z roku 1576. — Pařížská liga z roku 1585. — Den barikád. — Povstání lidu v osmdesátých až devadesátých letech XVI. století. — Konec pařížské ligy. — Jindřich IV. Nantský edikt z roku 1598. — Upevnění absolutismu. — Hospodářská politika absolutismu. — Vnitřní a zahraniční politika vlády Jindřicha IV. — Ludvík XIII. Generální stavy z roku 1614. — Upevnění absolutismu. Richelieu. — Konec hugenotské republiky na jihu. — Intendanti a ústřední aparát. — Lidová povstání v první polovině XVII. století. — Francouzská zahraniční politika. — Utváření francouzské národní kultury v XVI. a v první polovině XVII. století.

Desátá kapitola

NĚMECKO PO AUGŠPURSKÉM MÍRU. TŘICETILETÁ VÁLKA 313

Hospodářský úpadek v říši ve druhé polovině XVI. století. — Postavení sedláků. Zesílené nevolnictví. — Selská hnutí. — Říše a knížata po augšpurském míru v roce 1555. — Boj o církevní majetek a katolická reakce. — České povstání z roku 1618 a vznik třicetileté války. — Dánské období války (1625—1629). — Švédské období války (1630—1635). — Francouzsko-švédské období války (1635—1648). — Vestfálský mír z roku 1648.

Jedenáctá kapitola

SKANDINAVSKÉ ZEMĚ V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ. 335

Zvláštnosti historického vývoje skandinavských zemí v pozdním středověku

1. *Dánsko* 336

Celková charakteristika. — Zesílení královské moci za Kristiána II. — „Boj hrabat“ a reformace. — Boj Dánska za udržení panství na Baltském moři ve druhé polovině XVI. století. — Dánsko v první polovině XVII. století. — Vzrůstající vnitropolitická krize v polovině XVII. století.

2. *Švédsko* 341

Celková charakteristika. — Boj s Dány. Regenti z rodu Sture. — Osvobození z dánského područí. Reformace. — Švédská agrese v Pobaltí. — Rozvoj manufakturního průmyslu. Švédsko velmocí. — Zvýšený feudální útlak a hnutí sedláků. — Finsko pod švédskou nadvládou.

3. *Norsko* 346

Celková charakteristika. — Norsko plně pod dánským panstvím. Zvláštnosti reformace. — Norsko v první polovině XVII. století.

Dvanáctá kapitola

ČECHY V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ 349

Připojení Čech k mnohonárodnostní říši rakouských Habsburků. — Sociální a hospodářský vývoj Čech v XVI. století. — Rozvoj zemědělství. Třídní boj na vesnici. — Boj českého lidu proti habsburské porobě. Povstání v roce 1547. — Katolická reakce. Zesílení sociálního a národnostního útlaku

v Čechách ve druhé polovině XVI. století. — Povstání z roku 1609. — Povstání v letech 1618—1620. Vznik třicetileté války. — Řádnění feudální katolické reakce v Čechách. — Čechy za třicetileté války. Selská povstání. — Následky třicetileté války v Čechách. — Česká kultura v XVI. a v první polovině XVII. století.

Třináctá kapitola

MAĎARSKÉ OBLASTI, SLOVENSKO A SEDMIHRADSKO V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ

370

Konec středověkého uherského státu. — Uherské země pod tureckým jhem. — Boj Uhrů proti tureckým zotročovatelům. — Zesílení nevolnického útlaku v oblastech podřízených Habsburkům. — Sedmihradské knížetství. — Selské hnutí v XVI. století. — Reformace. — Nástup katolické reakce. — Boj proti habsburskému jhu na počátku XVII. století. — Sedmihradské knížetství v první polovině XVII. století. Gabriel Bethlen a Jiří I. Rákóczi. — Selské hnutí v první polovině XVII. století. — Stav kultury.

Čtrnáctá kapitola

POLSKO V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ

390

Agrární vztahy v Polsku v XVI. století. Přejed k robotě a soustavě dvorů (folwarků). — Zhoršené hospodářské a právní postavení sedláků. — Město ve druhé polovině XV. a v první polovině XVI. století. Rozvoj zahraničního obchodu. — Vznik stavovské monarchie. — Programy politických reform. Reformační hnutí v Polsku. — Vznik mnohonárodnostního polského státu. — Vznik šlechtické ústavy. — Východní expanse polsko-litevského státu. Vítězství protireformace. — Politický úpadek Polska v první polovině XVII. století. — Rozmach osvobozenického boje ukrajinského a běloruského lidu na konci XVI. a v první polovině XVII. století. — Polská kultura.

Patnáctá kapitola

BALKÁNSKÉ ZEMĚ, MOLDAVSKO A VALAŠSKO POD VLÁDOU TURKŮ V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ

411

1. *Balkánské národy v XVI. a v první polovině XVII. století*

411

Postavení balkánských národů v podruží tureckých dobyvatelů. — Organisační správa balkánských zemí. — Zvláštnosti vývoje feudálních vztahů v balkánských zemích v XVI. století. — Hospodářství v zemích na Balkánském poloostrově za tureckého panství. — Postavení pravoslavné církve. — Bulharsko. — Srbsko, Bosna a Hercegovina. — Černá Hora. — Albánie. — Dubrovník. — Řecko. — Drobná válka podmaněných národů. — Zhoršené postavení balkánských národů na konci XVI. a v první polovině XVII. století. — Osvobozenické hnutí balkánských národů na konci XVI. století. — Povstání v Srbsku, Hercegovině a Albánii na konci XVI. století. — Tárnovské povstání v roce 1598. — Osvobozenické hnutí v západní části Balkánského poloostrova na počátku XVII. století. — Vztah balkánských národů k Rusku v XVI. a v první polovině XVII. století.

2. *Moldavsko a Valašsko v XVI. a v první polovině XVII. století* 430
 Moldavsko a Valašsko pod tureckým jhem. — Zvláštnosti vývoje feudálních vztahů v podunajských knížetstvích. — Protifeudální selské hnutí. — Města, řemeslo a obchod v Moldavsku a Valašsku. — Zesílení bojarů a oslabení ústřední moci. — Boj moldavského a valašského lidu proti tureckému jhu. — Osvobozenecský boj na konci XVI. století. — Moldavsko a Valašsko v první polovině XVII. století. — Účast Moldavanů v osvobozenecské válce Ukrajiny v polovině XVII. století. — Vývoj kultury v Moldavsku a Valašsku.

Šestnáctá kapitola

VÝVOJ PŘÍRODNÍCH VĚD V XVI. A V PRVNÍ POLOVINĚ XVII. STOLETÍ	443
Přírodní vědy v Evropě na konci období XI.—XV. století. — Přelom ve vývoji přírodních věd v XVI. a XVII. století. — Astronomie. — Fysika. — Matematika. — Rozvoj ostatních odvětví přírodních věd. — Souvislost rozvoje přírodovědy s novou filosofií. — Výsledky rozvoje přírodovědy v polovině XVII. století.	
CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED	461
SEZNAM LITERATURY	466
ZEMĚPISNÝ REJSTRÍK	494
JMENNÝ REJSTRÍK	502